

देशं कल्पभेदेनाण्डभेदेन वोपादाननियमः NyāySiA. 250. 11.

अण्डभेदन (aṇḍa-bhedana) *n.* castration (?) अण्डभेदनं क्रियते प्रश्र-
यश्च MahāviC. 3. 26(1) (comm. औद्धत्येनेति शेषः) [bursting of ice? nt.]

अण्डभ्रम (aṇḍa-bhrama) *m.* mistaking for an egg छत्रीकुड्मलकानि
रक्षति चिरादण्डभ्रमात्कुड्मी SubhāRaK. 10. 5.

अण्डमण्डल (aṇḍa-maṇḍala) *n.* group of eggs ब्रह्माण्डं निजमण्ड-
मण्डलमिवाच्छाद्यैव... यस्य भास्वरयशोहंसी ViraMi. (Saṃskāra.) 120. 19.

अण्डमण्डिता (aṇḍa-maṇḍitā) *adj.* (f.) decked in (or covered by)
the cosmic egg चतुर्विधा यदा शेते प्रजाः सर्वाण्डमण्डिताः । पश्यन्ते तं महात्मानं
कालं सप्तमहर्षयः VāyuP. ii. 38. 189.

अण्डमध्य (aṇḍa-madhyā) *m.* interior of the cosmic egg सर्वे देवाः
सपितरो ब्रह्माद्याश्चाण्डमध्याः । विष्णोः सकाशादुत्पन्नाः VarāP. 17. 23; संभूता-
त्मैव आत्मासावण्डमध्याद्विनिःसृतः BhaviP. 40A. 9 (i. 16. 41); [Loc.] inside
the cosmic egg (सूर्यः) सर्वलोकपितामहम् । प्रतिष्ठाप्याण्डमध्येऽथ स्वयं पर्येति
SūrySi. 12. 21; अण्डमध्ये समुत्पन्नो ब्रह्मा लोकपितामहः VāmaP. 43. 36; अण्ड-
मध्ये प्रधानं यत्कार्यमासीत्तु वेधसः । तदेतत्पालयामास पद्मया सह केशवः LakṣmiT.
5. 17; 6. 28; अण्डमध्ये देवादिनामरूपव्याकृतृत्वं च SīvārkaMaDi. ii. 185. 11
(on ii. 4. 17)

अण्डमध्यतः (aṇḍamadhyā-tas) *adv.* from the interior of the
cosmic egg (श्रीः) अहमवतीर्णाण्डमध्यतः LakṣmiT. 8. 37.

अण्डमध्यस्था (aṇḍamadhyā-sthā) *f.* one of the names of Rādhā
अण्डमध्यस्था तथाण्डपरिपालिनी (राधानामसहस्रकम्) PañcaRā.(Nā.) v. 5. 52.

अण्डमात्रक (aṇḍamātra-ka) *adj.* of the size of an egg ददर्श परमाकाशं
तत्प्रमाणविवर्जितम् । तथा तत् जगदिदं यथा तत्राण्डमात्रकम् YogVā. iii. 30. 2.

अण्डमूर्धन् (aṇḍa-mūrdhan) *n.* the top of the cosmic egg (गङ्गा)
अण्डमूर्ध्नि स्थिता देवी SkandP. i(2). 38. 50.

अण्डमूलक (aṇḍa-mūlaka) *n.* the root of the scrotum पीठीवं त्वण्ड-
मूलकम् Vaija. 178. 60.

अण्डयुक्त (aṇḍa-yukta) *adj.* having an egg as cover (अण्डजाः
पक्षिणः) एतान्यण्डयुक्तानि जायन्ते ManvaVi. 44. 20 (on 1. 44)

अण्डयुगल (aṇḍa-yugala) *n.* a pair of eggs शुकीं शुक्रश्च सञ्जातं तत्रा-
ण्डयुगले द्वयम् PārśvC. 7. 356.

अण्डयोनित्व (aṇḍayoni-tva) *n.* the state of having an egg as
the origin भगवन्नण्डयोनित्वम् ... श्रुतं वै ब्रह्मणो मया LiṅgaP. i. 37. 13.

अण्डयोःस्तब्ध (aṇḍayoh-stabdhā) *n.* name of a disease in which
the urinary passage is blocked by the semen virile शुक्रेण संरुद्धगतिः प्रवाहो
मूत्रं स कृच्छ्रेण विमुञ्चतीह । तमण्डयोःस्तब्धमिति ब्रुवन्ति रेतोऽभिघाते प्रवदन्ति
कृच्छ्रम् CaraS. vi. 26. 39 (1922 Ed.)

अण्डर (aṇḍara) *m.* name of a tribe (गौरादिः) गौर ... अण्डर GaṇPā.
81. 107; (भृशादिः) भृशा ... अण्डर GaṇPā. 174. 21; CāndraVṛ. on i. 1. 30;
च्यर्थे ... पण्डिताण्डर... मद्रेश्यः SaraKaṇḍhā.(Gr.) i. 3. 16; अण्डर इत्यन्ये Gaṇ-
Ra. 8. 440 (467)

अण्डरस (aṇḍa-rasa) *m.* fluid inside an egg (वस्तिः) कल्पोऽयं
शिखिगोनर्दमत्स्याद्यण्डरसेष्वपि AṣṭāSaṃ. ii. 155. 13 (5. 5)

अण्डराय (aṇḍarāya-) Gr. (denom.) behave like one from the
Aṇḍara tribe (भृशादिः) भृशा ... अण्डर GaṇPā. 174. 21.

अण्डराशि (aṇḍa-rāśi) *f.* multitude of cosmic eggs दशोत्तरादिकैश्चत्र
प्रविष्टः परमाणुवत् । लक्ष्यतेऽन्तर्गताश्चान्ये कोटिशो ह्यण्डराशयः BhāgP. iii. 11. 40.

अण्डरूप (aṇḍa-rūpa) *n.* the form of the cosmic egg तेन रेतसा
वीजेनाप्यनुप्रविष्ट्याण्डरूपेण गर्भीभूतः सः संवत्सरोऽभवत् BrĀraUBh. 26. 5 (on
i. 2. 4); विष्णोस्तदेव वीर्यमण्डरूपेण परिणामयितुम् SīvārkaMaDi. ii. 185. 9
(on ii. 4. 17); महदादिः सृष्टिः अण्डरूपकार्योऽप्युपयुक्ता सम्भरणम् ŚrautaPra. i.
213A. 27 (on i. 1. 1)

अण्डरूपा (aṇḍa-rūpā) *f.* one of the names of Rādhā अण्डरूपाण्ड-
मध्यस्था (राधानामसहस्रकम्) PañcaRā.(Nā.) v. 5. 52.

अण्डली (aṇḍalī) *f.* a disease of the female organ (a scrotum-like
projection in the organ) (योनिः) अतिक्रायगृहीतायास्तस्यास्त्वण्डली भवेत्
RugVi. 62. 11.

अण्डलसच्छ्री (aṇḍa-lasacchrī) *adj.* whose charm shines all over
the cosmic egg (i. e. the universe) कमलमनयदुन्दुखत्वमर्कः स्फुटदलमण्डलसच्छ्रि-
यासु दीप्या HarVi. 28. 46.

अण्डलीना (aṇḍa-līnā) *adj.* (f.) pervading the cosmic egg रत्नांशु-
संहतिरमुं दधत् च मूर्तिमभ्रान्तरागमलिपन्नगमण्डलीनाम् HarVi. 5. 122 (comm.
अण्डलीनां ब्रह्माण्डव्यापिनीं मूर्तिं विभ्रतम्)

अण्डलौहित्य (aṇḍa-lauhitya) *n.* a kind of awned grain गवेधुकाण्ड-
लौहित्य (इति सूकधान्यवर्गः) AṣṭāSaṃ. i. 30. 7 (1. 7)

अण्डवत् (aṇḍa-va(u)t) *adj.* laying an egg, a bird वेति मतुसमुच्चयार्थं
वर्तते ।... अण्डवान् JaineVyā. 250. 24 (on iv. 1. 37); प्रेङ्खोलनेन हरताण्डव-
तोऽधिकं च धौताम्बरां क्षय इवोमिगणेन गङ्गाम् (ववन्दे) HarVi. 31. 5.

अण्डवर्धन (aṇḍa-varḍhana) *n.* hydrocele or swelling of the scro-
tum कुरण्डश्चाण्डवर्धने Vaija. 183. 131; AbhidhāCin. 470; ParaNā. 1903;
ŚabdaRa.(Su.) 3. 92.

अण्डवस्त्रका (aṇḍa-vastrakā) *f.* louse (or egg of a louse) लिक्षा
यूकाण्डवस्त्रके RājNi. 407. 9.

अण्डविभेदन (aṇḍa-vibhedana) *n.* breaking of an egg (सुतम्)
यद्येनमपि मातस्त्वं मामिवाण्डविभेदनात् । न करिष्यस्यदेहं वा व्यङ्गं वा MahāBhā.
i. 14. 19; SkandP. v(2). 76. 17.

अण्डवृद्धि (aṇḍa-vṛddhi) *f.* hydrocele, swelling of the scrotum
अण्डवृद्धिस्तथा चैका SārṅgaS. i. 7. 67; (गुटिका... चन्द्रप्रभादिव्याख्याता) अण्ड-
वृद्धि तथा पाण्डुं (हन्यात्) SārṅgaS. ii. 7. 47; एरण्डतैलकृषिकं गवां क्षीरं दल-
द्रयम् । अण्डवृद्धिहरं ख्यातं मासमात्रात्त संशयः RasRaSa. 18. 31.

अण्डशकल (aṇḍa-śakala) *m. n.* piece of the cosmic egg (नारा-
यणः) दिवं भूमिं समकरोत्तदण्डशकलद्वयम् MatsyaP. 2. 32; व्यासवतोऽस्य ...
ऊर्ध्वमशेषमण्डशकलं सरसिरुहमुवः ।... कटकमुवम्... शबरी भजति शिखरिणः Har-
Vi. 5. 49; 36. 25; यस्मान्नानुरभूत्ततोऽण्डशकलाद्दस्ते धृतादात्मभूः... यान्... अन्ना-
क्षीत् ... ते हस्तिनः YaśasCam. i. 299. 5; ताभ्यामण्डशकलाभ्यामुत्तरेण दिवम् ...
निमित्तवान् (ब्रह्मा) ManvaMu. 8. 8 (on 1. 13)

अण्डसंलग्न (aṇḍa-saṃlagna) *adj.* closely associated with the cos-
mic egg लोकोऽयमण्डसंलग्नः ViṣṇuDhaP. i. 4. 7.

अण्डसंहर्त्री (aṇḍa-saṃhartrī) *f.* one of the names of Rādhā अण्ड-
संहर्त्री (राधानामसहस्रकम्) PañcaRā.(Nā.) v. 5. 52.

अण्डसंकीर्णमानस (aṇḍasaṃkirṇa-mānasa) *adj.* engrossed in the
thoughts about the cosmic egg (श्रीकण्ठः) दुःखताण्डवदीनोऽभूदण्डसंकीर्ण-
मानसः । मारमारश्च यो देवः कस्तस्पात्रमो भवेत् SkandP. i(2). 33. 22.

अण्डसन्धिस्थित (aṇḍasandhi-sthita) *adj.* being at the joint of the
testicles अण्डसन्धिस्थिता याति शर्करा शस्त्रसाध्यका HariS. iii. 31. 7.

अण्डसमुद्रक (aṇḍa-samudgaka) *m.* box in the form of the cosmic
egg अथाण्डसमुद्रके निगूढम् ।... द्रुहिण तवापहरामि धातुकोषम् AmṛUda. 4. 15.

अण्डसमुद्भवा (aṇḍa-samudbhavā) *f.* a species of lizard गोधा गोधि-
काऽण्डसमुद्भवा KalpaK. 324. 60.

अण्डसंभव (aṇḍa-sambhava) *m.* origin of the cupola सन्नय-
द्धारसोपानमुण्डिकामण्डसंभवा(न्) (यथावत् संप्रचक्ष्महे) SamarāSū. 68. 8.

अण्डशून (aṇḍa-śūna) *n.* name of a kind of disease of the horse
with the swelling of its testicles अण्डस्कन्द(v. l. अण्डशूनम्) स्तुरङ्गानां(?) णां
जायते बहुसंज्ञकः AśvaVai. 50. 1.

अण्डसंभूति (aṇḍa-sambhūti) *f.* origination of the cosmic egg (i. e.
the universe) भगवंस्त्वण्डसंभूतिर्यथावत्कथिता मम MārkaP. 46. 1.

अण्डसिद्धि (aṇḍa-siddhi) *f.* coming into existence of the cosmic
egg (i. e. the universe) त्रिवृत्करणस्याण्डसिद्धिपूर्वभावासिद्धेः SīvārkaMaDi.
ii. 190. 10 (on ii. 4. 18)

अण्डसू (aṇḍa-sū) *adj.* laying eggs सदादिभ्यो धुभ्यः क्विप् भवति ...
अण्डं सूते अण्डसूः JaineVyā. 108. 1 (on ii. 2. 59); CāndraVṛ. on i. 2. 53;
KāśiVṛ. on P. iii. 2. 61; KātanVṛ. on iv. 3. 74; PrakriKau. ii. 532. 3;
SiddhāKau. 497A. 11.

अण्डसृष्टि (aṇḍa-sṛṣṭi) *f.* production or creation of the cosmic egg
(i. e. the universe) अण्डसृष्टेः प्रागेव च तेजोऽवज्ञानां त्रिवृत्करणेन भवितव्यम्
BrahmSūBh.(Rā.) 562. 5 (on ii. 4. 18); पाठक्रमेणाण्डसृष्टेः पश्चात् त्रिवृत्करण-
मिति ज्ञायते ŚrautaPra. iB. 29. 24 (on i. 1. 1); अण्डसृष्टयनन्तरभाविष्वद्यादिषु
छान्दोग्ये प्रदर्श्यमानस्य त्रिवृत्करणस्य SīvārkaMaDi. ii. 186. 11 (on ii. 4. 17);
अयमीश्वरोऽण्डसृष्टयनन्तरं चतुर्मुखदक्षकालाद्विष्वन्तर्यामितया स्थित्वा सृष्टिं करोति
YatindraDi. 83. 15.

अण्डसृष्टितः (aṇḍasṛṣṭi-tas) *adv.* with reference to the creation of
the cosmic egg (i. e. the universe) तोयाभिमानिनी नारायणस्योत्पत्तेरण्डसृष्टितः
प्राचीनत्वात् SīvārkaMaDi. ii. 186. 29 (on ii. 4. 17)

अण्डसृष्टिसंभव (aṇḍasṛṣṭi-sambhava) *m.* possibility of creation of
the universe त्रिवृत्कृतैरेव तेजोऽवज्ञैरण्डसृष्टिसंभवाच्च VedāntDi. 138. 9 (on ii. 4. 17)

अण्डसृष्टयनन्तरम् (aṇḍasṛṣṭy-anantaram) *adv.* after the creation of
the cosmic egg (i. e. the universe) अयमीश्वरोऽण्डसृष्टयनन्तरं चतुर्मुखदक्ष-